

№ 95 (7392): ☆ 1995 сым атырдыах ыйны 12 күнэ, Суббота ☆ Сымната—441 солкуобай.

САЙДЫЫ ИЛДЫТЭ

СР Президениизин Ырытар киин «Кустук» сурунаалын 2-М-гэр Россия уонна Саха Республикатын государственнай, общественнай деятельлэрин политическай мэтириэттэрэ бачээтэммит. Туох да саарбахтааһына суох үгүс аардааччы Ельцин, Николаев, Назарбаев, Дудаев, Козырев, Яковлев, Солженицын, Жириновский уонна Саха сириттэн Госдума депутата Жирков курдук политиктар мэтириэттэрин туһунан Саха сирин ырытааччыларын санааларын нитэрэһиргээн билсэһэ. Бу республика бачээтигэр бастаанкы маһык таһаарыы. «Кустук» таһаардааччылар политическай мэтириэттэри салгыы бачээттир санаалахтар.

Анна удууһун Анна сэлээнньэтин олохтообо. Егор АНИСИМОВ.

ТАЛААННААХ САЛАЙААЧЧЫ

З. Е. Егоров Одьулуун орто оскуолатыгар 12 сый директорунан тахсылаахтык үлэлээн баран, билигин төрөөбүт-үөскээбит нэһиликтэр Болгоноҕо эмиз орто оскуола директорунан үлэли сыйдыар.

Одьулуунна үһүннүк олорон бодоруһан, бэйэтигэр сага дьэа көндөйүн бүтэрэн олохсуйар былаанга киирбитэ, оскуолатын биһир бастык үлэлээхтэр кэккэлэригэр таһаарбыта. Кини нэлэригэр абыс кылаас-материальнай базата олус мөлүөх этэ. Урукку өртүгэр үлэһит, төрийэр талааннаах салайааччы буолан, оччотообу совхоз, Совет салайар үлэһиттигэр араас хаһаайыстыбаннай боппуруостары сытытык туруорсан, оскуоланы бөбүргөтөн барбыта.

Каллэһин сайын Хонду үрөбөр үөрэнээччилэр үлэлиир, сыһыанар лаабырдарын комплега буруус маһынан тутуллубута. Манна оҕолор сыһыалааннара олус бөркө тэриллибитэ, кинилэр окко, ыһырай көрүүтүгэр үлэлииллэрэ.

Оройуонна бастакынан алта саастаахтар үөрэнэр корпусу, буфет-остолобуой учууталлар күүстэрин тутулан биһир сайыннаан бүтэн күһүнүгэр үлэ-көһүбүтүгэр, эргэ оскуола иһэ бүрүллэн сага көрүһүмүтэ. Ово элбээн биһир корпусунаа үөрэнэр кыаллыбат буолбута, онон эмиз сага начальнай кылаастар үөрэнэр корпусу тутуллубута.

Манн таһынан гараж, котельная тутуллубуттара, гараж уунан ититиллэр ғына монтажымыта. Эргэ интернат дьээтэ оскуола корпусуа буоларыгар элбэх өрөмүөн үлэ-көһүбүтэ барбыта. Билигин оҕолор 4 корпусунаа үөрэнэллэригэр кыах толору баар. Бу үгүс тэрийэр, хаһаайыстыбаннай үлэ барбытын туһута.

Техника өргүтүн эмиз мөлүөбө суох база баар буолбута: МТЗ-82, ГАЗ-53, грузовой, ПАЗ автобус...

Итир-үрөтөр үлэ-көһүбүтэ кабинетнай системада киирин Захар Егорович кэллээбиттэн күүска турбута. Онон учууталлар кабинетка үлэлээһиннэрин түмүгэр география, физика, химия, математика, саха тылын кабинеттара сиппиттэ-хоннуттара.

Учугай үөрэхтээх 10-тан тахса ово «Орденон», «Артек», «Онеан» лаабырдарга сынньанымалар. Быһылы дьылга Яковлев Гена Англияга стажировкага барда. Начальнай кылаастарга английскай тыл иккис сытын утумнаахтык үөрэттиллэр. Национальнай оскуола концепцията олоххо киириэн иһинтэн саха тылыгар анал ылаас аһыллыбыта. Уччууталлар истритигэр «Сыл бастык учуутала» конкурска ситиһилээхтик кыттан, Полина Ивановна Егорова үһүс миэстэни ылыбыта.

Кружковой үлэ таһыма үрдээтэ. Уччуутал И. И. Попов салайааччылаах дуобет куруһуога, бэйэни көмүскэни, «Өрөгөй» куруһуоктарга айымнылаахтык үлэлииллэр.

Коллективка 8 Российскай Федерация үөрэхтүүтүгүннэра үүнүлэр, олох истритигэр Захар Егорович эмиз баар. Иванова Мария Михайловна ССРС норуотун үөрэхтиринтүүтүгүнэ, 2 старшай учуутал баар буолла.

Оскуола республика Верховная Советын Президиумун бочуотунай грамотатынан, оройуон Кыһыл знамтынан наараадаахтык, республикада оҕолор сайынты сыһыалааннарын тэрийиэ иккис миэстэ буолан тракторунан бириэмийэлэммитэ.

Ханна баарар буоларын курдук, учуутал кэлэр-барар, оттон Одьулуун оскуолатыгар үлэлээбиттэр байлэрин биллэлэринэн-көрүүлэринэн атын оскуола-да тийиһи араас таһымнаах салайар үлэ-көһүбүтэ оскуолаарын аатын-суолун түһэн биэрбэттэр. Ол директор кадрн итинтэ сыратын-харатын үтүө түмүтэ.

Захар Егорович оскуола базатын салгыт көһөтөр уонна итинтэ боппуруоһун ситиһэр санаалааба, ону сага директор олоххо ылыһыа дьээн эрэнэбит.

Маннмк быһыта-орута көһсээн туран, З. Е. Егоров улууоска биһир тарбахха баттанар оскуола директора буола үүмүтүн астынан бэлэттибит.

Иван ФЕДОРОВ.

Одьулуун.

Софурду Корея билигин 3,8 мөлүһөн киһи нэһилиэннээх Пусан порт-куората тас дойдулар суднолара кэлэллэригэр 1876 сыллаахха аһыллыбыта уонна бүтүн Корея Республикатын үрдүнэн саамай «норуоттар иһи ардылар-рынаабыларын» аабылар.

Корея Республикатын нэһилиэннээхтэи күннээби олохун уратытыгар олох төрдүн — женьшени туһаныларын киллэриэххэ сөп. Женьшени ээи, араас бүлүүдэлэри бөлөмнөөһинтэ туһаналлар, кинини дойду ханнык баарар рыногар атылаһар ылааһаххын.

Киһи дьинкэй женьшени туһада таһаарытын туһунан Корея 1122 сыллаабы летоһиһыгар аан бастаан женьшени төбөнү баарар-ахтыллар итинтэ ол көм-гынан ылаан биэриэхтэ. тэн бу оту үүннэрин ко-

лүөнэттэн көлүөнэ-кө-риллэр искусствонаа буол-ла. Софурду Корея үчкэй-дара женьшени элбэх эм-тир сыйсалаах үүнээ-йинэн аадаллар, Синмохка: манна эйнэхэ женьшени төбөнү баарар-ахтыллар итинтэ ол көм-гынан ылаан биэриэхтэ. (РИТА — ССТА).

БИР ТЫЛЫ БУДАН ҮЛЭЛИЛЛЭР

НБУРВА. Саас «Чуунаар» коллективнай пред-приятие фермаларыгар от бүтээрн гиммытыгар кэтэх сүөһүлээхтэр 170 тонна оту биэрбиттэр. Оттон от үлэ-көһүбүтэ сабаланаары турдагына дуогабарга олохуран предприятие кэтэх сүөһүлээх дьонго эби 360 гек-тар ходоһаны биэрбитэ, 40 ыалга техника сыйһар-быта. Билигин нэһилиэннээх сүөһүтэ хаһаайыстыба сүөһүтүтэн элбэх. Ол курдук, кэтэх ыаллар 1200 сүөһүлээхтэр, 170 сылгылаахтар.

Предприятие нэһилиэннээхтэн ордор үтү хому-лар. Быһыт 120 тонна үтү туттармахтара.

СИА.

спорт Хайдах сабаланна этэй...

«Сахаада» хаһыат ааспыт мй 20 күнүнээби нү-мэригэр Саха сиригэр көңүл тустуу тэнийбитин төр-дүтөр-төбөтүгэр аналлаах Н. Н. Волков көрөхсөбүл-лээх көһсээнэ бачээтэниэ. Көһсээн көрөхсөбүлэ — ки-ни кырдыктыаар. «Сахаада» сөпкө этэрин курдук, кырдык туох барыта төрдүлээх-төбөлөөх буолар. Аны ол төрдүн силлэстэн сириндэһи тахсар баа-йыта.

Көңүл тустуу Саха сиригэр барбарыт сийһинэн биһиги халсаарайбыт, араас атахпыт оонньуута-уонна, оттон, саха киһитин, норуотун уйулбата буоллактара буолуо. Бу бөйөтө туспа иһиһи уонна дириг ыры-тыһы күүтэр боппуруос. Ону элэрдэргэ ситиһэххэ итинтэ көңүл тустуу билиги республикабытыгар тэнийбит төрдүн туһунан аһыйах чакчыны ахтан аа-һыахха.

1951 с. атырдаах ыйын ортотун эргин Василий Ру-мянцевтыи Герцен аатынан Ленинградтаагы уни-верситет Хотугу норуоттарга факультетын уопсай дьээтэригэр көрсүспүтү. Мин кинини иһиэ 1947 сыллаахтан Дьонуускай 2 №-дээх оскуолатын интер-наттыттан билэрим, онон тутта бодоруһан барбыһыт. Ленинград университетыгар үөрэнэ кэлбит Орто Ха-лыма учуутала Мефодий Ильич Колесов көмөтүнэн ити факультет интернатыгар киирэр кыахтаммытым. Интернат додо курдук босхо аһатара, биһиги тип-тигинэс буола түспүтүт. Факультет уопсай дьээтэ-гэр Камчатка уола Александр Яйлактан уонна бурят Хадаханэ дьон университет аатырбыт самбистара бааллара. Ол уолаттар кучуйаннар, биһиги самбо секциятыгар суруттарбыһыт. Сотору буолаат, Васи 3 км кросс нуорматын туттара сылдьан университет рекордун «охсон» көһспүтэ. Кинини чэлэки атлетик-када тарда сатаабыттар. Мин «туора» түспүтүм. Онон Союзка бастык күрэхтэһиһи үс төгүл үтү-сүбү үһүс миэстэ-бэ тийсэн ССРС спордун-маастара буолбут Марк Гиришов салайар секциятыгар ыһыр-гыччи дьарыктанан барбыһыт. Дьарыктанар саада-быт олохтор уопсай дьээтэ олбуорун таһыгар баара. Душтаах этэ. Барыта талбыт курдук буолта. Үлүһү-йөн туран дьарыктанарбыт.

1952 с. сагатыттан университетка бастык киһи сындааһаннаах күрэхтэһиһилэр сабаламмыттар. Биһи-ги маннайгы разрядтаахтарга бастаан, университет 1951 сыллаабы чемпионнарын кытта киирээр буол-буоллут. Мин 68 кг Талицкий дьон уолу хоппута, тум, оттон Вася 72 кг Талицкий дьон уолу хоппута. Иһиэ ғынан, киһи, дьинэ, университет чемпионна буолта, ону баара «финал» мытабыт дьон ааттаан-буолта. Васи тренербит М. Гиришовы кытта университет чэр Васи тренербит М. Гиришовы кытта университет чемпионун аатын былдыһар буолта. Ол кииренигэ чемпионун аатын былдыһар буолта. Васи, Талицкий өрөбүт күн дьон бөбө мустубута. Васи, Талицкий «болевойтар» эриттэрин, уга илигин окумала ула-

ханнык эчэйэ сылдыра. Тустуу 12 мүнүтэ устата барта. Кытаанах хапсыа этэ. Саала иһэ ыһыргыһан олороро. Эдэрдэр: «Вася, дерись!» — дииллэрэ. Кыр-дыаастар: «Марк, делай чисто!» — дьээн хаһыагыла-лара. Гиришов кыайбыта. Кини кэлин улахан күрэх-тэһиһилэргэ Румянцев ыһааһыттан куотан, 68 кг түһөн тустара. Ити Вася самбога бастаан хотторуута этэ. Иһиһи Тбилиси куоранка аан дойду ааттааба Вахтанг Балабадзега кыайтарбыта. Мин эмиз ыһаа-һымнар хоп курдук тустар буолтум, улахан күрэхтэ-һиһилэргэ 64 кг түһөн киирээрим. Эһилиһигэр Дима Коркин кыла. Эмиз тустан барбыта. Үс буолбуппүт. Дима 58 кг тустара. Ол ыһааһын олус «кытаанах» этэ, онно Союз чемпионнара Сердюк, Васильев, ону тэнэ Васи ыһааһыныгар, Гиришовтан ураты, Румян-цевка хотторон Ленинградка иккис буолан баран Союзка баран эмиз иккис миэстэ-бэ тийсэн ССРС спордун маастарын аатын ылыт Симонов уонна атын «сулустар» бааллара. Мин тустар ыһааһымнар-бар Союз хас да төгүллээх чемпионна милиция майо-ра Воробьев, Союз уонна Ленинград призерадара, атын да үүнэн иһэр күһсээх тустууктар үгүстэрэ. Союз урукку чемпиона спорт маастара Голев уонна кинини Кыайы күнүгэр Дворцовай болуоссанка «чистайдаабыт» аатырбыт Радет болдомто кининтэн тахсан барта. Тустар ыһааһымнарбытыгар Ленин-град «түөрдүн» иһигэр битэтик киириһиппүт. Ол, би-һиги тустар ыһааһымнарбытыгар хасты да Союз «сулустара» баалларын аабыстаахха, ситиһи курдуга. Биһиги бириэмэбитигэр Ленинградка сурабырардыы Петр Гаврильев, Ревз Скрыбин, Кулантарий Ногови-цын тустууларын саалаабыттар. Бары да Саха си-рин тыатын уолаттара, «силлэспүт» өтөн, ити курдук сы тахсылаахтык тустар этибит. Дима Коркин со-тору-сотору «дойдубуттар» баран тренердээхпит дьир буолта. Ол сылдьан Москвада Тарскай дьон спорт бары көрүһүнэригэр разрядтаах саха студенна-рын баһылыга баар үһү дьон сурабы истритбит. 1954 с. сылыһыгар минги амбулаториһа мгырбытта-ра. Тийиһиппэр көрдүлөр уонна эйнэх Саха сирин предствангелствотын аатыттан Тарскай Есентуки курордугар путевка ыһыһыт, балаһан ыһыгар бара-дын, кэлэн ылаар дьон буолла. Ыларыһар эһим да, оннук учугай балаһи күүппэстэбим, олус үөрбүтүм. Ол курортка Воробьевтаахха хасты да төгүл иһи-рийтэрибит ыһырын уонна түөспүн эйтээн абыранан турардаахпын. Ону Тарскай Н. Н. үтүөтүн курдук өйдүү сылдыһым.

1955 с. үөрэхтиһи бүтэрэн Дьонуускайга кэл-биһипт. «Герценнэри» 9 №-дээх оскуола таас дьэ-тигэр түһэрибит этилэр. Үөрэх министрствота мин ханна үлэли барарын уһун софустун сыһамайдаабы-та. Биһирдэ Румянцев билиһини Н. Н. Тарскай

ыһыртан ылта. Ол сааһа киһи республикатаагы спорткомитет председатели солбуйааччы этэ. Көһсэ-тин тустуу туһунан буолта. Үс этибит. Эт сахалыы көһсөппүтүт. Саха сиригэр самбоны сайыннарабыт дуу, тустуу атын көрүһүн — көңүл тустууну дуу дьээн боппуруоһу тула сүбэлэспиппүт. Бары да аан дойду-га тахсылаах көңүл тустууну сайыннарыахха дьон биһир түмүккэ кэлбиппүт. Ити курдук самбистар «вольфистар» буола охсубуппүт. Ону Николай Нико-лаевич кининээбитэ. Арааһа, сонно үһүөн хаартыс-када түспүпүтүт быһылааба. Сотору буолаат, Союз чемпинова Гуляев көңүл тустууга эрчилли ыһыһыта. Вася билиһиниһи кытта оччотообу халсаарай «сулуста-ра» В. Ефремов, С. Ли-фу, М. Малардыров, С. Алексеев баалларын өйдүүбүн. Эрчилли бүтэригэр Культура уонна сыһыалаан нааркатын стадионугар В. Румянцевна В. Ефремовы, эмиз С. Ли-фуну кил-лэриһтэра. Киирини киллэлиһиһи буолта. Көрөөччү элбэ-бэ. Миниги Сергей харытын суона сөхтөрбүтэ. Таба туттарбакка тэһилиһи сылдыан уга атахпын «олордон» ылаат, көтөхтүтүнэн барар. Ол да буол-лар, холлутуи — тас иһинэн түһэриһиһи. Онуоха халсаһымнарым түргэниһи — «автоматическ» аго-һуллубуттара быһылаах. Ол самбога дьарык үтүөтө дьини. Васи Володини партерга тийиһи «эргитиһи» көһспүтэ. Ити Саха сиригэр көңүл тустууга маннай-гы халсаһымнар этэ.

В. Румянцев Дьонуускайга учууталбыт А. М. Еме-льянова салайар 3 №-дээх оскуолатыгар үлэлиир буолта. Оҕолор үгүстэрэ ананан бүтэн эрдэхтэринэ минги үөрэх министре З. П. Саввин ыһыртанан ылта. Вөйүтин утары олордубута, саахардаах сы-лаас чэй кутан биэрта. Көһсэтинтэ, сүмүһүнэн, — Ле-нинградка хайдах тустубуппүт туһунан. Бүтэригэр «Бүлүүтэби педучилищега баран үлэлээ» дьон буол-та. Кэлин сылыттан биһиги, мин ханна ананарбар Н. Н. Тарскай «тарбаһын укупт» курдуга.

Онон Бүлүүтэ үлэли барбытым. Көңүл тустууга секция тэрийэр биэ-саһа онно кииртэ. 1955 с.ыл балаһи ыһыттан В. Румянцев Дьонуускайга, мин Бүлүүтэ итинтэ секциялары тэрийэн үлэлээн бар-быһыт. 1956 с.ыл сайынгар Дима Коркин кэлтэ. Кини Чурапчыга секциялары тэрийбитэ. Сэбиэскэй былаас интернатын иһиллээччилэрэ дууһабытын биэрэн туран, буор босхо, хойутун-эрдэтин аахсы-бакка көңүл тустуу харса суох хара үлэһиттэрэ буолбуппүт. Оттон Н. Н. Тарскай көңүл тустууну ыһыат уонна саха норуотун уйулбатыгар иһэр кур-дук сатабыллаахтык пропагандалаабыта, көһидлээх-тин сайдар бөбө торутун уурбута.

Дьэ ситиниһи көңүл тустуу Саха сиригэр тэний-битин төрдө, хайдах сабаламмытын сорох чакчылар.

Кирилл ГРИГОРЬЕВ,

көңүл тустууга Саха сирин иһи төгүллээх чемпионна.

Дьонуускай.

